

Coperta I: Regele Ferdinand I al României decorându-l pe autor la Budapesta.

Coperta IV: Sub privirea Regelui Ferdinand I al României și a Reginei Maria trupele române trec Tisa având ca țintă cucerirea Budapestei.

Clapa I: Generalul G. D. Mărdărescu. Portret.

Clapa IV: Profilul cartografic al României Mari într-o compoziție aparținând Muzeului Unirii din Alba Iulia, apud *Istoria românilor*, ediția academică, vol. VII, tom II, București, 2003.

ISBN 978-973-642-379-6

© deținut de moștenitorii legali.

Generalul G. D. MĂRDĂRESCU

**CAMPANIA
PENTRU
DEZROBIREA ARDEALULUI
ȘI
OCUPAREA BUDAPESTEI
(1918-1920)**

Ediție îngrijită și prefață de

I. Oprișan

Editura SAECULUM I.O.
București 2018

Tabla de materii

<i>Un document esențial privitor la relațiile româno-maghiare</i> (I. OPRIȘAN).....	5
<i>Notă asupra ediției</i> (I. OPRIȘAN).....	15
Prefață	19

PARTEA I

De la începutul operațiunilor pentru dezrobirea Ardealului până la ofensiva din aprilie 1919

I. Considerațiuni generale.....	21
II. Situația politică și militară a României la data reluării operațiunilor	23
III. Operațiunile armatei din Transilvania, de la trecerea munților Carpați până la atingerea Mureșului	26
IV. Continuarea operațiunilor de la linia Mureșului până la ocuparea regiunii Dej – Cluj – Turda.....	30
V. Continuarea operațiunilor, de la ocuparea regiunii Dej – Cluj – Turda până la ocuparea zonei Sighet – Baia Mare – Zsibo – Zalău – Maros Illye – Bukova	32
VI. Activitatea armatei românești până la ofensiva din aprili e 1919	39

PARTEA A II-A**De la ofensiva din aprilie 1919 până la ofensiva din iulie 1919**

VII. Justificarea acțiunii noastre ofensive din aprilie 1919	55
VIII. Forțele ungurești și ale noastre	56
IX. Misiunea armatei din Transilvania și gruparea forțelor noastre	61
X. Planul nostru de campanie	63
XI. Desfășurarea acțiunii	65
XII. Acoperirea pe Tisa și activitatea armatei de operațiuni în teritoriile noi ocupate	97
XIII. Acțiunea ofensivă a trupelor roșii ungare contra cehoslovacilor	104
XIV. Ocuparea Aradului și Banatului	115

PARTEA A III A**De la ofensiva ungarilor din iulie până la pronunțarea contraofensivei noastre**

XV. Considerațiuni generale	119
XVI. Organizarea armatei maghiare	125
XVII. Gruparea forțelor ungare în vederea acțiunii ofensive	135
XVIII. Planul de companie al comandamentului suprem maghiar	138
XIX. Gruparea forțelor românești	141
XX. Privire generală asupra situației inamicului și a noastră, în ajunul ofensivei	149
XXI. Desfășurarea acțiunii	152

PARTEA A IV-A**De la pronunțarea contraofensivei noastre contra ungarilor până la evacuarea Ungariei.**

XXII. Pregătirea contraofensivei	179
XXIII. Misiunea și planul nostru de atac	186
XXIV. Gruparea forțelor noastre	187
XXV. Dispozițiuni de detaliu pentru îndeplinirea misiunii și executarea planului de atac	189
XXVI. Desfășurarea acțiunii	192
XXVII. Activitatea armatei românești pe timpul ocupării Ungariei	223

PARTEA A V-A**Evacuarea Ungariei și fixarea grănicerilor pe frontiera definitivă**

239

Prefață

PARTEA I

De la începutul operațiunilor pentru dezrobirea Ardealului până la ofensiva din aprilie 1919

I. Considerațiuni generale

Situația creată României, prin pacea de la București, echivala cu o robie a întregului neam românesc. Ea nu putea fi privită, așadar, decât ca o necesitate de moment, rezultată din trădarea fără precedent a armatelor rusești.

România, în urma sugrumării ce i se aplicase, nu putea avea decât o singură țintă: salvarea armatei.

În adevăr, din mai până în octombrie 1918, n-a rămas sfortare neîncercată pentru neștirbirea oștirii noastre. Pretențiunile dușmanilor se loveau continuu de rezistența și patriotismul luminat al românilor strânși în colțișorul neinvadat al Moldovei. Armamentul era ascuns cu îngrijire, spre a nu fi predat vrăjmașului. În fine, efectivele, ce ni se tăgăduiau sub cele mai injurioase amenințări, erau mereu sporite de către bravii noștri ostași, care nu voiau să se demobilizeze și să se reîntoarcă sub apăsarea teutonă din teritoriul ocupat.

Între timp, numeroasele încercări ofensive ale dușmanului, îndreptate cu furie pe frontul de vest, se prăbușeau și slăbeau considerabil forțele lui, pe câtă vreme, acele ale aliaților, alături de care ne sacrificasem din belșug, sporeau continuu.

La data de 15 iunie 1918, echilibrul este pentru totdeauna rupt în favoarea aliaților, astfel, că somările, ce ni se făceau

la București, pentru dizolvarea armatei noastre, din ce în ce mai greu puteau fi aduse la îndeplinire de dușman, din lipsă de mijloace de constrângere.

Strânși de aproape în lupta decisivă ce se angajase pe frontul de vest, germanii își subțiaseră neîncetat diviziile din Muntenia, astfel, că la începutul lui octombrie, atunci când Bulgaria era scoasă afară din cauză, armatele franceze nu mai întâmpinară la Dunărea decât o rezistență descusută, din cauza slăbiciunii adversarului și a reintrării în scenă a armatei românești (28 octombrie 1918), care – conform înțelegerii prealabile și la apelul Comandamentului francez – pornește cu tot elanul contra dușmanului, rămas încă în teritoriul nostru ocupat.

Ora supremă a victoriei sunase și pentru mult încercata armată românească.

II. Situația politică și militară a României la data reluării operațiunilor

Rusia ieșise din scenă, însă armatele ei revoluționare frater nizau cu germanii și ele nu puteau uita, că au fost dezarmate pe teritoriul nostru. În loc de o Rusie țaristă aliată, dar rău voitoare, aveam acum la răsărit o Rusie revoluționară, dușmănoasă pe față, care ne declarase război în mod oficial. O parte din mica noastră armată trebuia deci, să stea cu arma în mână, în lungul Nistrului.

Ungaria nu se putea obișnui cu ideea, că fiind învinsă, avea să fie constrânsă să renunțe pentru totdeauna la ținuturile frumoase și mănoase ale Ardealului și deci, își retrăgea din toate părțile armata ei, pe care o reorganiza și înarma contra noastră. Ea își găsea ajutor și încurajare în condițiunile armistițiului acordat de Generalul Franchet d'Esperey, care ignorase revendicările recunoscute nouă prin tratat și oprise înaintarea trupelor noastre.

Serbia, aliata noastră de totdeauna, ignoră orice moderațiune față de noi și, în beția victoriei, trecu peste îndatoririle alianței noastre cu ea, ocupând în întregime Banatul, care constituia unul dintre punctele de căpetenie ale aspirațiunilor, pentru care ne jertfisem alături de ea. Puteam și eram îndreptățiți a nu mai conta deci pe amicitia și alianța acestui popor.

Bulgaria ocupa încă, cu consimțământul marilor noștri aliați, toată Dobrogea, pe care nici germanii, aliații lor, nu le-o recunoșteau. Armistițiul, încheiat la prăbușirea Bulgariei, nu ținea seamă deloc de interesele României, care se zbătea încă în ghearele acaparatoare ale dușmanilor, contra cărora își sacrificase tot, ce putea fi sacrificat. Asistam astfel la o situație fără precedent în istoria popoarelor: ca învinsul să mențină și să cotopească mai departe ținuturi, care au fost ale învingătorului.

În rezumat deci, aliații uitaseră legăturile contractate, și, deși reîntrați în luptă după cererea lor, invocau pacea ce din vina lor ni s-a impus la București, spre a se dezinteresa complet de țara noastră. Era deci necesar, ca aducerea la îndeplinire a acelor ce ni s-au promis și recunoscut în scris de ei, să le înfăptuim cu propriile noastre forțe.

Situația noastră militară, în acel moment, nu era dintre cele mai strălucite, căci pacea de la București impunându-ne un efectiv redus al oamenilor sub arme, am fost siliți, să demobilizăm în vara anului 1918 toate contingentele de milițieni și rezerviști, menținând sub arme numai 4 contingente: 1916, 1917, 1918 și 1919.

Afară de Diviziile IX-a și X-a, precum și I-a și II-a de cavalerie, concentrate în Basarabia, restul armatei era dislocat cu diviziile din Moldova în garnizoanele lor de pace, iar diviziile din Muntenia, Dobrogea și Oltenia erau grupate în diferite regiuni din Moldova.

Armătură și munițiuni erau în cantități relativ suficiente, lipseau însă animalele de tracțiune pentru unitățile de artilerie și diferitele trenuri.

Cavaleria, de asemeni, rămăsese după război cu cai puțini și slăbiți, din cauza lipsei de furaj, datorită faptului că teritoriul Moldovei, prea mic chiar pentru nevoile propriei noastre armate, a trebuit să aprovizioneze și o numeroasă armată rusă.

Îmbrăcămintea din magaziiile de mobilizare ale corpurilor, ca și cea existentă în restul depozitelor, nu era suficientă decât pentru un efectiv restrâns.

În privința hranei oamenilor, depozitele din Moldova ar fi putut face față pentru un timp nevoilor armatei; lipseau însă mijloacele de transport necesare.

Eram reduși deci și din punct de vedere militar tot la propriile noastre mijloace, totuși acțiunea trebuia începută, cu ceea ce aveam.

Mobilizarea a fost ordonată pe ziua de 28 octombrie 1918.

Au fost mobilizate la început numai diviziile, care își aveau reședința în Moldova. Diviziile din Muntenia și Oltenia nu puteau fi mobilizate, întrucât oamenii demobilizați erau plecați la vetrele lor din teritoriul ocupat. Mobilizarea lor nu se putea începe, decât după transportul părților active în garnizoanele de reședință, ceea ce, în situația de atunci a transporturilor noastre, nu se putea, face înainte de martie 1919.

Marele Cartier General a dispus chemarea sub arme numai a 4 contingente: 1912, 1913, 1914 și 1915, stabilind pentru diviziile mobilizate numai oarecare norme de organizare, care le vom arăta mai jos.

Diviziile Corpului IV armată, dislocate în garnizoanele de pace, terminând cele dintâi mobilizarea, au fost destinate a opera astfel: Divizia [a] VII-a în Transilvania, iar Divizia [a] VIII-a în Bucovina.

Divizia I-a de vânători terminând mobilizarea în același timp cu diviziile Corpului IV armată, a fost destinată pentru operațiunile din Transilvania, împreună cu Divizia [a] VII-a.

III. Operațiunile armatei din Transilvania, de la trecerea munților Carpați până la atingerea Mureșului

Situația în fosta monarhie austro-ungară, în cursul lunii noiembrie 1918, era dintre cele mai critice. După înfrângerile de pe frontul italian și de pe fronturile din România și Galiția, armata austro-ungară s-a răspândit în unități răzlețe, care, întorcându-se în garnizoanele respective de pace fără ordin și fără a asculta de șefi, s-au dedat la acte de bolșevism, transformându-se în bande purtătoare de jaf și de crimă. Mai cu seamă, satele și localitățile românești din Ardeal erau la discreția furiei acestor bande, care, sub masca bolșevismului, continuau politica de șovinism, prin persecuții sălbatice contra românilor. Dar, dacă românii din Ardeal nu și-au pierdut nicicând conștiința națională, susținând-o cu mari sacrificii în decursul atâtor veacuri, cu atât mai mult ea a început să reacționeze acum, când era clar, ca lumina zilei, că a ajuns vremea încetării stăpânirii asupritoare, dând loc dreptului la viață tuturor popoarelor.

Conglomeratul de naționalități, care până ieri se numea monarhia austro-ungară, nemaiputând dăinui nici o clipă, fiind simbolul nedreptății și al crimelor, neavând un corp, în care să vibreze același suflet, se disociase, se prăbușise. Fiecare naționalitate, simțind sosirea ceasului mult așteptatei mântuirii, a început să reacționeze pentru câștigarea dreptului la viață, prin acte și întruniri pașnice, fără sălbătăcii, fără crime.

Pentru apărarea intereselor lor naționale, românii din Ardeal și-au format comitete naționale în fiecare localitate și, ca să pareze furia selbatică a ungarilor, au înființat gărzi naționale.

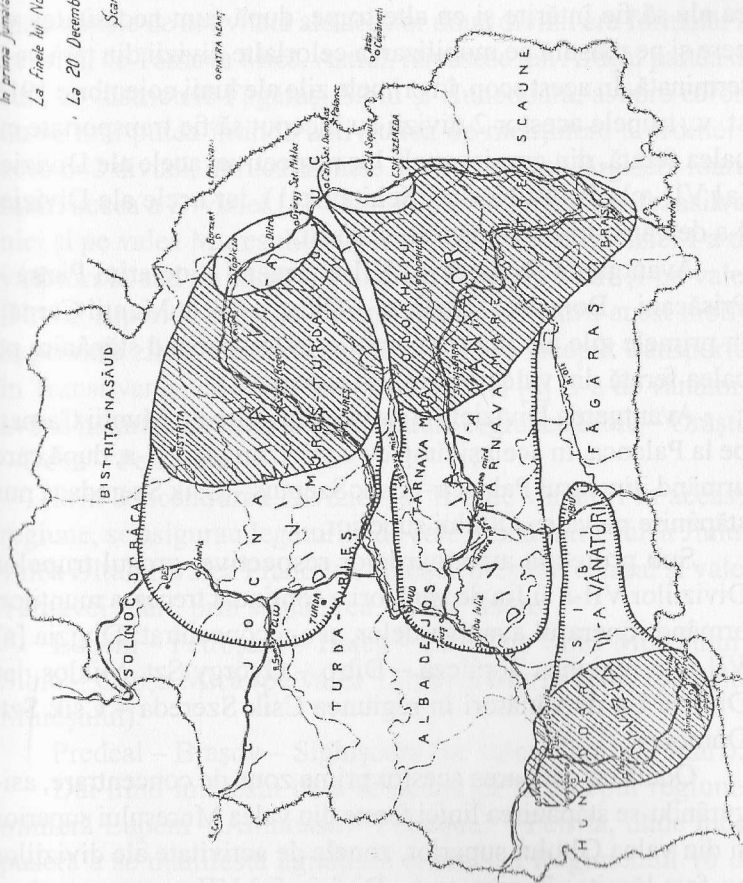
Adunarea măreață din ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918, de la Alba – Iulia, la care au luat parte zeci de mii de români, din toate provinciile din Ungaria locuite de români, a cerut unirea definitivă a Ardealului cu patria mamă; atunci,

la prima jumătate a lui Noem

La începutul lui Noiembrie

La 20 Decembrie

Scara 1:1.500.000

trupele române au trecut Munții Carpați și au pătruns grabnic în Transilvania, pentru a da fraților lor mână de ajutor și pentru a asigura ordinea, avutul și viața locuitorilor, amenințate de spiritul bolșevic.

Pentru operațiunile din Transilvania au fost destinate deocamdată numai Diviziile [a] VII-a și I-a de vânători, rămânând ca ele să fie întărite și cu alte trupe, după cum necesitatea va cere și pe măsură ce mobilizarea celorlalte divizii din țară va fi terminată. În acest scop, în primele zile ale lunii noiembrie 1918 st. v., trupele acestor 2 divizii au început să fie transportate cu calea ferată, din garnizoanele lor respective: acele ale Diviziei [a] VII-a la Piatra Neamț (Schița nr. 1), iar acele ale Diviziei I-a de vânători la Comănești și Asău.

Avantgarda Diviziei [a] VII-a urmând itinerariul Piatra – Prisăcani – Borszek – Toplicza – Ditro, a trecut Munții Carpați în primele zile ale lunii noiembrie 1918, punând stăpânire pe calea ferată din valea Mureșului superior.

Avantgarda Diviziei I-a de vânători a trecut Munții Carpați pe la Palanca, în același timp cu a Diviziei [a] VII-a, după care urmând itinerarul Palanca – Csik Szepuis – Csik Szereda, a pus stăpânire pe valea Oltului superior.

Sub protecția avantgardelor respective, grosul trupelor Diviziilor VII-a și I-a de vânători a continuat trecerea munților, urmând itinerarul avantgardelor, și s-a concentrat: Divizia [a] VII-a în regiunea Toplicza – Ditro – György Szt. Miklos, iar Divizia I-a de vânători în regiunea Csik Szereda – Csik Szt. Domokos.

Odată cu ocuparea acestor prime zone de concentrare, asigurându-se stăpânirea liniei ferate din valea Mureșului superior și din valea Oltului superior, zonele de activitate ale diviziilor au fost lărgite; în care scop, Divizia [a] VII-a a ocupat, în a doua jumătate a lunii noiembrie, regiunea Târgul Mureș – Szasz Regen – Bistrița; iar Divizia I-a de vânători, în același timp, s-a întins, ocupând regiunea Odorheiu – Sighișoara – Brașov.

Deci, până la sfârșitul lunii noiembrie 1918 st. v., Divizia [a] VII-a ocupase partea de nord a districtului Ciuc, districtul Mureș – Turda și partea de sud a districtului Bistrița – Năsăud. Divizia I-a de vânători ocupase partea de sud a districtului Ciuc, districtele Odorhei și Brașov, precum și partea de răsărit a districtelor Târnava – Mare și Târnava – Mică. Linia de despărțire între zonele de activitate ale acestor două divizii era formată, în general, de Târnava Mică. Astfel, rămăsese din Ardeal partea de sud, cu districtele Făgăraș, Sibiu și Hunedoara, asupra cărora nu se mai putea întinde activitatea de menținere a ordinii a acestor 2 divizii, întrucât zonele de activitate se lărgiseră foarte mult: aceea a Diviziei [a] VII-a în partea de nord a Transilvaniei și pe valea Mureșului superior; iar aceea a Diviziei I-a de vânători la sud de Mureș, pe valea Târnavei Mari și pe valea Oltului superior, până la Brașov inclusiv. Pentru acest motiv, în primele zile ale lunii decembrie 1918, a început transportul în Transilvania, cu calea ferată, a Diviziei [a] II-a de vânători, având hotărâtă ca zonă de concentrare regiunea Sibiu – Orăștia – Deva – Petroșani.

Prin concentrarea Diviziei [a] II-a de vânători în această regiune, se asigurau legăturile de cale ferată între valea Jiului, valea Oltului, valea Prahovei, valea Mureșului central și valea Târnavei Mari, prin stăpânirea liniilor ferate:

Lupeni – Petroșani – Hațeg – Piski (pe valea Mureșului), Sibiu – Copșa Mică (pe valea Târnavei Mari)-Teiuș (pe valea Mureșului).

Predeal – Brașov – Sighișoara (pe valea Târnavei Mari).

Dat fiind interesul de-a se ocupa de la început regiunea minieră Lupeni – Aninoasa – Petroșani – Petrila, unde începuseră a se manifesta agitațiuni anarhiste, Regimentul 10 de vânători, din Divizia [a] II-a de vânători, a fost transportat pe zona de concentrare a diviziei încă de la 30 noiembrie 1918 st. v., ocupând cu un batalion regiunea minieră, iar cu al 2-lea batalion regiunea Deva – Piski – Orăștia – Hunedoara.

IV. Continuarea operațiunilor de la linia Mureșului până la ocuparea regiunii Dej – Cluj – Turda

În acest timp, știrile primite din regiunea Cluj – Dej erau alarmante. După aceste știri, oarecare forțe armate ungurești se adunaseră în această regiune, terorizând populația românească.

Față de această situație, aliații consimțind să depășim linia Mureșului, Divizia [a] VII-a a înaintat și ocupat regiunea Dej – Cluj – Turda (Schița nr. 1), până în ziua de 11 decembrie 1919 st. v.

În vederea ocupării acestei regiuni, au fost luate din partea noastră toate măsurile. Comandamentul militar ungar din Cluj a fost prevenit despre motivul înaintării noastre, invitându-l de-a părăsi neîntârziat regiunea indicată de aliați, spre a fi ocupată de către trupele noastre, pentru a se evita astfel un conflict armat. Totuși, pentru ca, la nevoie, acțiunea Diviziei [a] VII-a să poată fi sprijinită la timp, Divizia I-a de vânători, odată cu înaintarea Diviziei a VII-a, a împins pe valea Târnavelor maximum de forțe, în regiunea Alba Iulia – Teiuș – Aiud. Acțiunea ambelor divizii a fost astfel coordonată, încât trupele ungurești, cu toată disperarea lor, n-au avut încotro și au fost nevoite să se retragă din fața trupelor române, evacuând toată regiunea Dej – Gherla – Cluj – Turda.

Orașul Cluj a fost ocupat în ziua de 11 decembrie 1918 st. v. Cu ocazia intrării în Cluj, s-a făcut trupelor noastre o primire grandioasă. Populația românească, din localitățile învecinate, a luat parte în număr extraordinar de mare la această manifestație de bucurie. Clujul, din care ungurii făcuseră un puternic centru de maghiarizare, în mijlocul populației românești, ce locuia regiunea învecinată, își terminase menirea. Pe instituțiunile lui șoviniste maghiare fâlfâia mândru tricolorul românesc, simbolul dreptului la viață nu numai al suflării românești, ci al tuturor națiunilor, ale căror viață și avut urma să le ocrotească, de aci înainte, cutele acestui măreț tricolor și baioneta ostașului român.

Prin ocuparea regiunii Dej – Gherla – Cluj – Turda de către Divizia [a] VII-a și a regiunii Aiud – Teiuș – Alba Iulia de către Divizia I-a de vânători, precum și prin ocuparea regiunii Sibiu – Piski – Deva – Petroșani de către trupele din Divizia [a] II-a de vânători, se asigurase stăpânirea întregii rețele de căi ferate din Transilvania, care leagă văile Oltului și Jiului cu ale Târnavelor și Mureșului și acele care unesc valea Mureșului superior și central cu văile Crișului și Someșului.

În spatele zonelor respective, Diviziile [a] VII-a și I-a de vânători au lăsat, în centrele principale, mici detașamente, cu însărcinarea de-a servi drept sprijin gărzilor naționale la menținerea ordinii.

Întrucât zonele Diviziilor VII-a și I-a de vânători se lărgiseră, iar, pe de altă parte, Divizia [a] II-a de vânători era în curs de concentrare în Transilvania, pentru coordonarea acțiunilor acestor 3 divizii, a luat ființă, pe ziua de 11 decembrie 1918 st. v., Comandamentul trupelor din Transilvania.

Postul de comandă al acestui comandament a fost instalat la Sibiu, în scopul unei conlucrări cu Consiliul dirigent, care avea reședința în aceasta localitate, iar comanda grupului fu încredințată celui mai vechi dintre comandanții de divizie aflați în Ardeal, Generalul Moșoiu Traian¹.

1. Până la această dată, operațiunile au fost coordonate și conduse direct de Marele Cartier General.

